

Årsrapport 2021/2022
Elev- lærling- og mobbeombudene i Troms og Finnmark

Illustrasjon: Kine Kjør

Ombudsblikket på
barnehage-, skole- og opplæringsmiljøene
i Troms og Finnmark

Troms og Finnmark fylkeskommune
Romssa ja Finnmárkku fylkkagielda
Tromssan ja Finmarkun fylkinkomuuni

Årsrapporten
kommenterer barn og unges
hverdag fra ombudsblikket,
og i rollen som brobygger
mellom individ og system.
Vi kommer med konkrete **råd**
og anbefalinger som
bidrar til **tryggere**
oppvekstmiljø.

INNHOOLD

- 4 Ombudsblikket
- 6 Hvem er Ombudene, og hva gjør vi?
- 7 Vår kunnskapsplattform, og vårt verdigrunnlag
- 8 Hvem forteller, og hvem forteller ikke?
- 9 Hva gjør vi med det vi vet?
- 10 Statistikk - fortellingene bak tallene
- 14 Engasjementskart - Barnehage og grunnskole
- 16 Engasjementskart - Videregående utdanning
- 18 Er du barn eller ungdom i Troms eller Finnmark, og er du en som ikke vet hvem du skal henvende deg til?
- 20 Utenforskap og fellesskapets betydning
- 22 Fellesskapets betydning
- 23 Bygdedyret bestemmer hvem som er innenfor og utenfor
- 24 Voksenkrenkelser
- 26 Omnimodellen - fellesskap i praksis
- 28 Barnehage, Grunnskole og Videregående opplæring
- 32 Ombudenes tanker etter skoleåret 2020-2021
- 34 Ombudenes anbefalinger
- 36 Analyserommet
- 38 sjekklister for aktivitetsplan
- 39 Ombudstjenesten i Troms og Finnmark - veien videre

Jon Halvdan Lenning

jon.halvdan.lenning@tffk.no
904 76 498

Anita Lervoll

anita.lervoll@tffk.no
904 76 498

Gøril Figenschou

goril.figenschou@tffk.no
904 76 498

Foto: Ørjan Marakatt Bertelsen

«Du behøver ikke ta med måsepinne, æ har en som e stor nok for alle».

OMBUDSBLIKKET

- Ombudene mellom måsepinner og skateramper

Ungene som vokser opp i fiskeværet (byen eller andre steder måsan hekker), har behov for kunnskapen om at måsa må få fred til å ruge eggene sine dersom reiret ligger like ved lekeklassen.

Ungene behøver kunnskap om hvordan man ferdes trygt mellom måsereir uten å forstyrre under hekkinga. Ungene lærer tidlig hvordan man vifter med en passe stor måsepinne til hjelp for at ikke måsa stuper for nær. Kunnskap du behøver når du er ute og leker

sammen med andre barn. Å ha en venn med måsepinne, en venn som har kunnskap om å håndtere måsepinne, en som trygger deg på at «Æ har måsepinne nok til oss alle», det er jammen trygt selv om du selv ikke er stor og sterk nok til å løpe, eller vifte med måsepinnen.

(Måsepinne= den pinnen man holder i lufta slik at ikke måsa skal komme stupende så nær når man passerer måsereiret)

Ombudene jobber daglig mellom ulike kulturer i vårt herlige mangfoldige fylke av folk og måter å leve på. Ulike hverdagshistorier krever ulike tilnærminger i kommunikasjon og i forståelse.

Respekten for mangfoldet og at vi lever i ulike kulturer ligger sentralt i ombudsjobben.

Ombudene snakker ukentlig med barn, unge og deres foreldre. Vi hører mange fortellinger fra hverdagslivene til barn og unge i fylket vårt.

Vi møter barn og unge som forteller om snille og hjelpsomme ansatte i barnehager, skoler og lærebedrifter. De forteller om gode venner, og de opplever at mange bryr seg om at de har det bra hver eneste dag.

Vi møter også barn og unge som forteller det motsatte. Det siste året har vi fått høre over 200 fortellinger om utenforskap, og om det å ikke bli tatt på alvor når en prøver å si ifra til noen voksne.

Vi velger å dele noen av de fortellingene vi hører. Det gjør vi på vegne av våre barn og unge. Vil disse fortellingene bidra til en større forståelse for hva utenforskap fører til, eller må du selv oppleve utenforskap for å forstå hva dette betyr?

Vil fortellingene fra våre barn og unge bidra til en holdningsendring slik at enda flere bidrar aktivt med inkludering i klasserommet, i friminuttene, i bursdagsinvitasjoner og til invitasjoner om å «være i lamme» på ettermiddager og kvelder? Vi håper det.

Vi ser- vi hører- vi vet, og derfor vil vi bruke vår stemme til å bevisst sette søkelys på arbeidet med å styrke fellesskapet i vårt mangfoldige samfunn.

Vi er alle en del av fellesskapet, også du og jeg.

Hvem er ombudene? og hva gjør vi?

Politikerne i Troms og Finnmark fylkeskommune er opptatt av gode og trygge oppvekstvilkår i hele vårt langstrakte fylke, og de er opptatt av at barn og unge skal få riktig hjelp når de har behov for det. Politikerne i Troms og Finnmark har bestemt at barn og unge skal ha tilgjengelige, uavhengige ressurspersoner som kan kontaktes dersom de opplever å ikke få god nok hjelp i egen barnehage, skole og lærebedrift. Derfor har politikerene ansatt to mobbeombud og et elev- og lærlingombud med mandat til å hjelpe til og for å passe på at barn og unge får riktig oppfølging og hjelp gjennom hele opplæringsløpet.

Ombudene har god kjennskap til lover og regelverk knyttet til barns rettigheter. Vi har relevant utdanning knyttet til, og erfaring fra arbeid i barnehager, skoler og ledelse av disse. Vi har erfaring fra å være foreldre, og vi har kjennskap til utdanningssystemet. Dette bruker vi aktivt i våre jobber som ombud.

Foto: Ørjan Marakatt Bertelsen

Summen av dette bidrar til at vi kan bruke et profesjonelt og faglig blikk i refleksjoner rundt tiltak for sårbare barn og unge. Det er dette vi kaller ombudsblikket, som:

Lytter
Anerkjenner
Analyserer
Handler

Ombudsblikket tar utgangspunkt i lovverket. Barnehagelovens kap. 8 og opplæringslovens kap. 9A er tydelig på at det er barnet og elevens subjektive opplevelse av egen situasjon som skal ligge til grunn for vurdering som skal gjøres.

Barnekonvensjonens art. 3 om vurderinger av barnets beste ligger til grunn i alle våre vurderinger. I tillegg forholder vi oss alltid til verdigrunnlaget for barnehager og skoler beskrevet i barnehagelovens § 1 og opplæringslovens formålsparagraf § 1-1.

Med ombudsblikket går vi inn i ulike henvendelser/ problemstillinger, og vi vet at individet møter et mangfold av systemer. Vår rolle er å følge lovverket, opptre nøytralt og støttende, vekte saken likt for alle parter, ut ifra aktuelt lov og regelverk.

VÅRT KUNNSKAPSGRUNNLAG OG VERDIPLATTFORM

Elev- lærling og mobbeombudene i Troms og Finnmark reduserer ikke mobbebegrepet til atferd, men har en relasjonell og systemisk tilnærming til mobbing. Vi jobber ut fra definisjoner knyttet til sosiale prosesser på avveie, og på menneskers behov for å høre til i et fellesskap. Vi ser på mobbing som noe som skjer i en kontekst, på et sted og i en sammenheng, hvor kultur og relasjoner har betydning. Dette betyr at vi i stor grad involverer de voksne, i betydning ansatte og foresatte, i våre analyser av utfordringer i barnegrupper. Vi tenker det er en grunn til barnets atferd, at den er sammensatt og må sees i sammenheng med omgivelsene, samtidig som vi også er opptatte av at mobbeatferd må stoppes. Noen ganger kan diagnoser medføre utfordringer knyttet til forventet atferd, men det tenker vi inngår som en del av de didaktiske forutsetningene. Samtidig har vi fokus på barnets beste, og er derfor opptatt av å sikre barnets læringsmiljø i gruppa når vi får individhenvendelser fra foreldre.

Vi jobber hele tiden med å oppdatere oss faglig og har ukentlige refleksjoner over begreper og praksis. I tillegg er vi med på kompetansehevinger og konferanser nasjonalt og internasjonalt.

Se vårt verdidokument på: https://www.tffk.no/f/p1/i74a2f142-e055-495b-8673-92e8e3fe4d7c/verdidokument-for-elev_larling_mobbeombudene-i-troms-og-finnmark.pdf

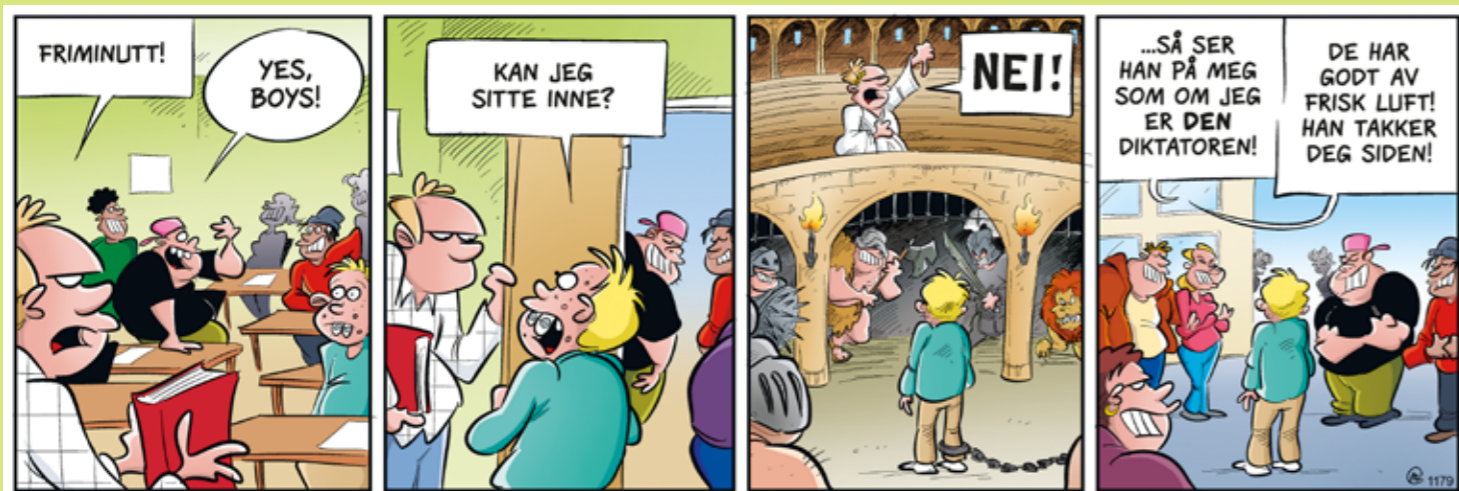
HVEM FORTELLER, OG HVEM FORTELLER IKKE? HVEM SER, OG HVEM SER IKKE?

Vi vet at det er mange som opplever utenforskap, ensomhet, og mobbing som ikke forteller dette til noen, heller ikke til ombudene. Vi vet at mange barn og unge ikke vet at ombudstjenesten eksisterer. Ombudene behøver hjelp til å fortelle at vi finnes, og vi behøver flere blikk som ser og hører på fortellingene fra våre yngste innbyggere.

Noen av fortellingene kan leses gjennom statistikker som røde farger i elevundersøkelsen, eller som % i Ungdataundersøkelsen, men vi lurte på:

- Hvem er denne jenta eller gutten som turte å krysse av at jeg er ensom, jeg har ingen å være sammen med i friminuttet?
- Hvem er denne jenta eller gutten som trodde at jeg får hjelp dersom jeg krysser av på skjemaet?
- Bor hen i Berlevåg, Skjervøy, Finnsnes eller Vardø?
- Tør hen å fortelle om ensomheten og utenforskapet til sine foreldre?
- Tør hen å fortelle til noen ansatte på skolen?
- Tør hen å fortelle til ombudene?

Noen tør ikke å fortelle fordi de er redde for at det blir verre om man sier ifra. Det er positivt at barn, unge og deres foreldre forteller. Ved å fortelle kan du få hjelp!

HVA GJØR VI MED DET VI VET?

På vegne av barn og unge som tar kontakt prøver vi først og fremst å finne best mulig hjelp i eget læringsmiljø. Barnekonvensjon, barnehage- og opplærings- og arbeidsmiljøloven skal følges. I møte med oss vil den som tar kontakt oppleve at vi lytter til fortellingene, vi anerkjenner barn og unges subjektive opplevelse av egen situasjon. Vi analyserer problemstillingen sammen med andre fagfolk, slik at vi sammen skaper handlinger som bedrer situasjonen.

Vi behøver bedre forståelse for hvordan alle, absolutt ALLE, kan være med på å minimere utenforskap og styrke fellesskapet gjennom aktive handlinger i hverdagen. Ombudenes bidrag i denne sammenheng er blant annet utvikling av OMNI-modellen som presenteres senere i rapporten.

<https://omnimodellen.no>

Statistikk: Fortellingene bak tallene

Det blir bare verre

Stoler ikke på de voksne

Siden oppstart av ombudstjenesten 01.05.2017 har elev- lærling og mobbeombudene mottatt **1299** henvendelser. Ved mottak av disse henvendelsene, og i samtaler med barn, unge, foreldre og ansatte blir vi kjent med fortellinger fra ulike perspektiv. Ombudene vurderer tiltak i hver enkelt henvendelse ut ifra prinsippet om barnets beste, i tillegg til aktuell lov.

til et trygt og godt barnehage- og skolemiljø jf. barnehageloven kap.8 og opplæringsloven kap.9a. I tillegg har elev- og lærlingombudet mottatt 46 henvendelser som omhandler andre deler av opplæringsloven og arbeidsmiljøloven. Flere av disse handler om rettigheter til opplæring, innhold og vurdering, lærekontrakter samt rettigheter og plikter til lærebedrifter.

Skoleåret 2021/22 har vi mottatt **208** henvendelser som omhandler retten

Såpass må jeg tåle

10

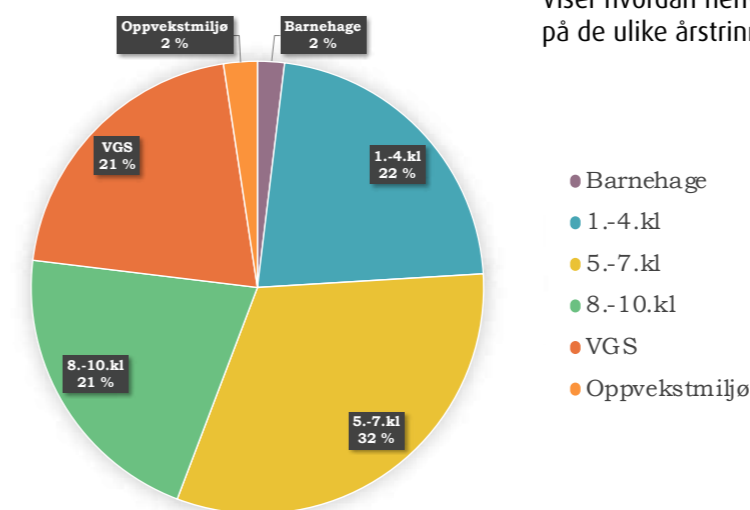
Jeg blir ikke trodd

Tørr ikke si ifra

STATISTIKK OVER HENVENDELSER

FIGUR 1

Figuren viser hvordan henvendelsene er fordelt på de ulike årstrinn
75% prosent av henvendelsene til elev- lærling og Mobbeombudene (ELMO) gjelder forhold i grunnskolen. I tall betyr dette at ELMO siste skoleår ble kontaktet i 156 saker som gjelder barnetrinnet (1-4. klasse), mellomtrinnet (5.-7. klasse) og ungdomstrinnet (8.-10.klasse). Mens vi i tidligere år har sett en økning i antall henvendelser fra ungdomstrinnet, har vi dette skoleåret hatt flest henvendelser knyttet til mellomtrinnet.

FIGUR 1

Viser hvordan henvendelsene er fordelt på de ulike årstrinn

FIGUR 2

Figuren viser hvordan henvendelser fra elever og lærlinger fordeler seg gjennom opplæringsåret 2021/22

I tillegg til henvendelser knyttet til opplæringslovens kapittel 9A, har elev- og lærlingombudet mottatt 46 henvendelser som omhandler andre deler av opplæringsloven og arbeidsmiljøloven. Flere av disse handler om rettigheter til opplæring, innhold og vurdering, lærekontrakter samt rettigheter og plikter til lærebedrifter.

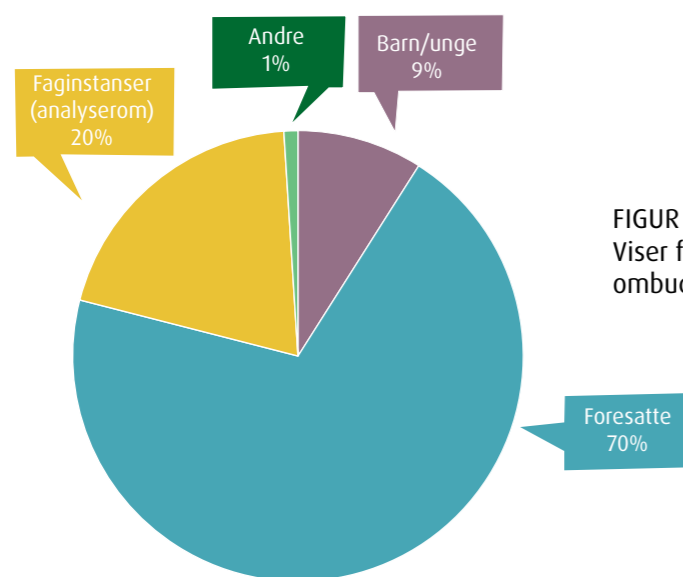

11

FIGUR 3

Figuren viser fordelingen over hvem henvender seg til oss

I kontakt med ELMO – elev- og lærling- og mobbeombudene, gis barn, unge og foreldre/foresatte veiledning og støtte på lovverk, regler, krav til barnehage, skole og lærebedrifter. Når faginstanser/ansatte tar kontakt med oss, går vi inn i analyserommet og tilbyr faglig analyse, vurderinger og refleksjoner som skal bidra til konkretisering av tiltak.

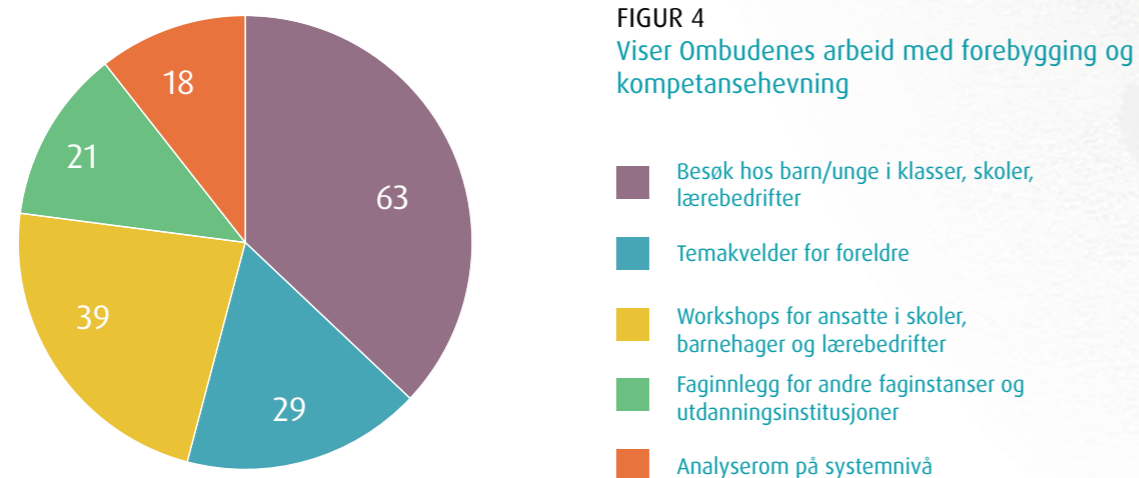

FIGUR 3
Viser fordelingene på hvem henvendelsene til ombudene kommer fra.

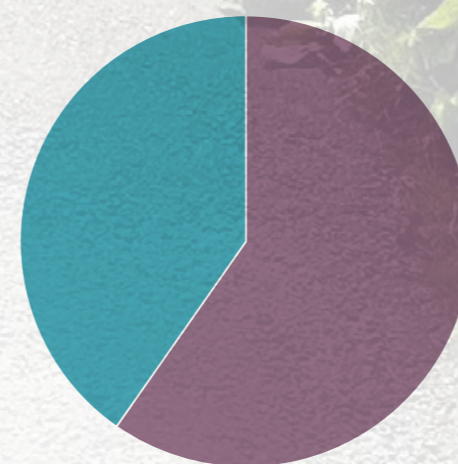
FIGUR 4 OG 5

Figurene viser ombudenes totale bidrag i direkte møter i 2021/2022

Ombudene bidro i 422 enkeltoppdrag i 2021/2022. Det siste barnehage-/skoleåret har ELMO – elev- og lærling- og mobbeombudene i Troms og Finnmark gjennomført **170** eksterne oppdrag der hovedvekten ligger på workshops og temakvelder for ansatte og foreldre i barnehager og skoler. Høsten 2021 etablerte vi tilbudet Analyserommet som hjelp og støtte til faginstanser og andre som trenger «akutt» hjelp i vurdering av utfordrende saker. Det ble gjennomført 41 analyserom i 2021/2022.

FIGUR 4
Viser Ombudenes arbeid med forebygging og kompetanseheving

FIGUR 5
Ombudenes totale innsats 2021/2022 er 422 bidrag

Forebygging og kompetanseheving;
170. 40%

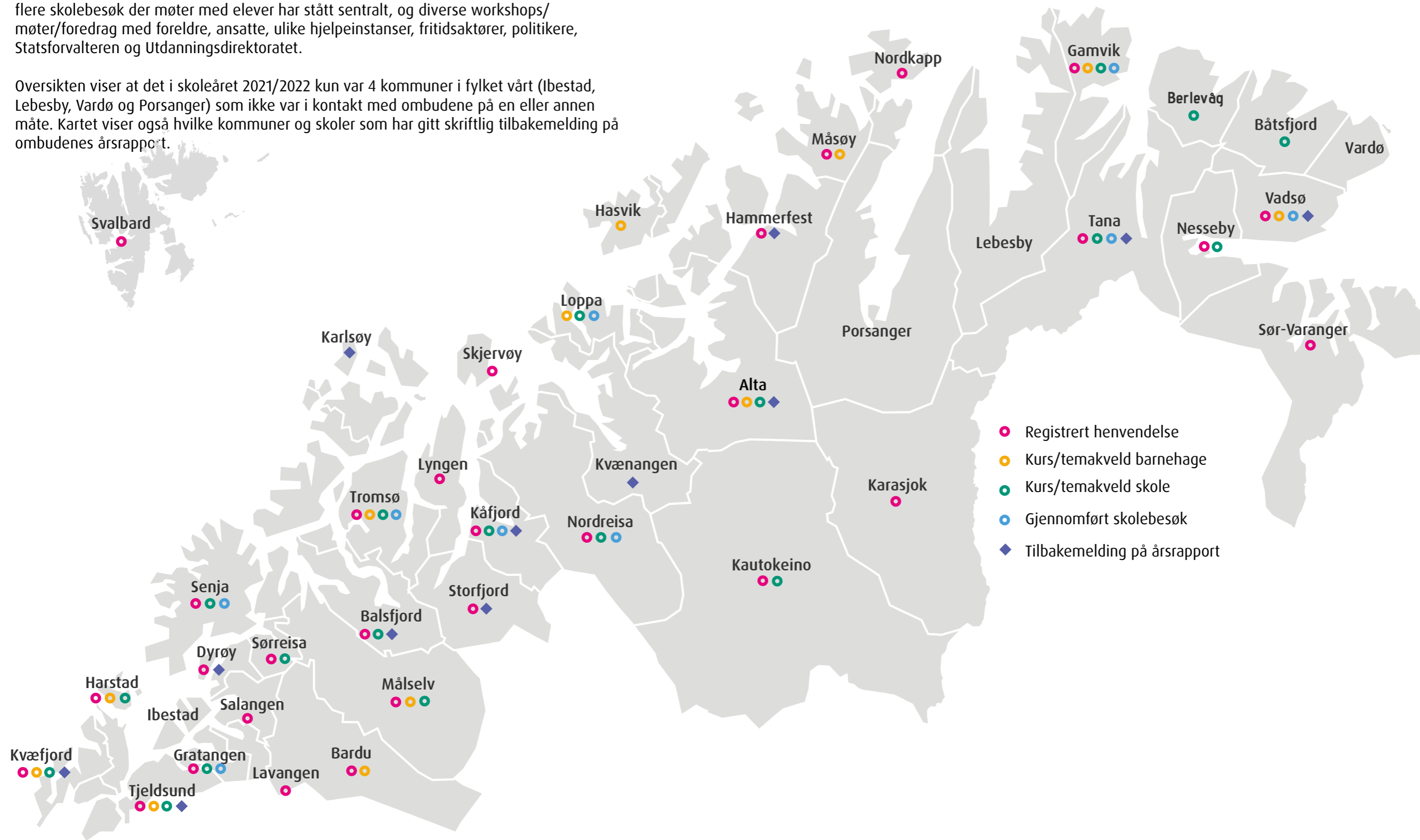
Henvendelser enkeltsaker,
252. 60%

ENGASJEMENTSKART

►► BARNEHAGE & GRUNNSKOLE

En viktig del av ombudsrollen er å være synlig til stede på ulike arenaer for å påvirke barn og unges oppvekstmiljø på en mest mulig konstruktiv måte. Derfor har vi gjennomført flere skolebesøk der møter med elever har stått sentralt, og diverse workshops/møter/foredrag med foreldre, ansatte, ulike hjelpeinstanser, fritidsaktører, politikere, Statsforvalteren og Utdanningsdirektoratet.

Oversikten viser at det i skoleåret 2021/2022 kun var 4 kommuner i fylket vårt (Ibestad, Lebesby, Vardø og Porsanger) som ikke var i kontakt med ombudene på en eller annen måte. Kartet viser også hvilke kommuner og skoler som har gitt skriftlig tilbakemelding på ombudenes årsrapport.

ENGASJEMENTSKART

▶▶ VIDEREGÅENDE OPPLÆRING

Det siste opplæringsåret har elev- og lærlingombudet mottatt 89 enkelt henvendelser, og gjennomført 69 oppdrag der hovedvekten ligger på besøk til vg 1 klasser, elevråd og læringsamlinger. Elev- og lærlingombudet besøkt 13 skoler i Troms og 1 i Finnmark. Under skolebesøk har ombudet møtt 36 ulike grupper av elever og ansatte, og deltatt på 10 læringsamlinger.

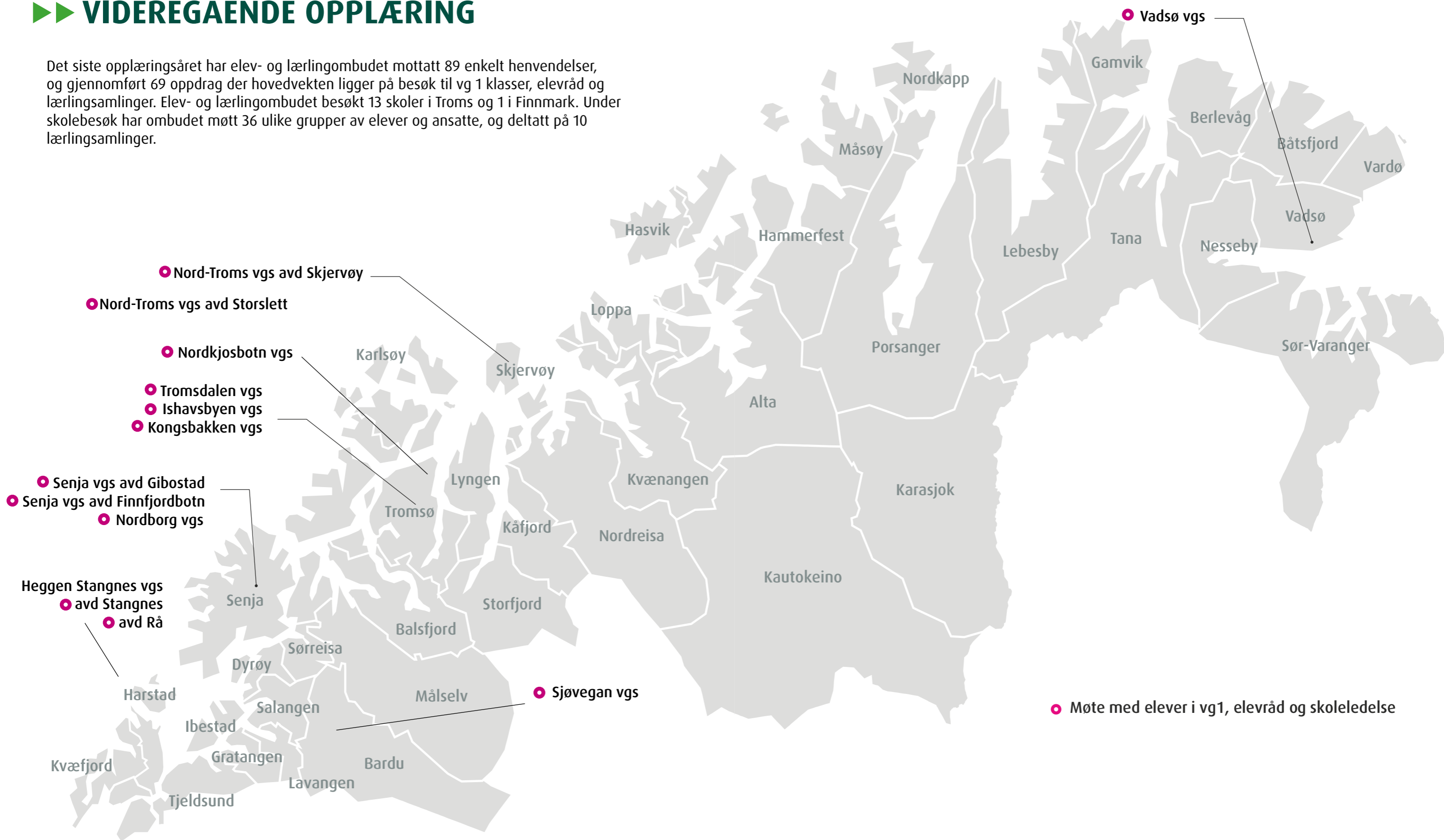

Foto: Unsplash.com

ER DU BARN ELLER UNGDOM i Troms eller Finnmark?

Er du barn eller ungdom i Troms eller Finnmark, og er du en som ikke

- vet hvem du kan spørre?
- tør å snakke med noen du kjenner?
- har fått hjelp selv om du har prøvd å si ifra til noen voksne

DA MÅ DU VITE AT:

Ombudene vil hjelpe deg, og vi er lett å få tak i - ring oss på 904 76 498, bruk vårt henvendelseskjema på <https://www.tffk.no/tjenester/skole-og-opplaring/elevtjenester/elev-larling-og-mobbeombud/mobbeombud/> eller send melding på messenger via Facebooksidene, så tar vi kontakt med deg innen 48 timer.

Vi som svarer er elev- lærling og mobbeombudene Anita, Jon-Halvdan eller Gøril

Foto: Ørjan Marakatt Bertelsen

Vi har taushetsplikt, og vi hjelper til med å finne gode og snille personer som kan hjelpe deg videre.

**På barn og unges vegne er vi sterk og stødig, snill og bestemt.
Vi er til stede og vi gir ikke opp!**

Siden til venstre er en invitasjon om å ta kontakt med Ombudene hvis du kjenner deg igjen i beskrivelsen. Vi er her for å hjelpe, og vil sette stor pris på å få kontakt med nettopp deg.

Ta vare på "plakaten" eller scan qr-koden, slik at du har vår kontaktinformasjon. Bruk oss - er er her for deg!

- Utenforskap og felleskapets betydning

Gjennom det siste ombudsåret er vi blitt kjent med 208 fortellinger der barn og unge har fortalt om hverdager med utenforskap, og om det å ikke bli tatt på alvor når de prøver å si ifra til noen voksne.

Fortellingene kommer fra hele Troms og Finnmark. Fortellinger om mobbing og utenforskap hører vi fra bygder og byer, fra små skoler og fra store skoler. Trusler og hatkommentarer kommer også hjem til deg via sosiale media:

Foto: Unsplash.com

Alle er vi enige om at slikt skal ingen barn og unge oppleve. Likevel skjer det! - hver eneste dag. Også mens du leser dette.

Mens du leser dette, mottar en annen ungdom en ny hatefull kommentar:
«du vet at du e 0-NULL- verdt, og at ingen i dette rommet synes at du skal være her».

Hvem skal denne ungdommen si ifra til, og hva må til for at akkurat denne ungdommen skal tørre å si ifra?

Hvordan skal ungdommen finne tryggheten om:

- å bli tatt på alvor?
- å bli trodd?
- at voksne vil, og kan, stoppe mobbingen?

Hvordan etableres tryggheten til å si ifra?

Hva kan du som voksenperson gjøre for at barn og unge rundt deg tør å si ifra?

Kan du som fylkestingspolitiker bidra i hverdagene? Hva kan du gjøre?

Kan alle voksne personer gjøre en forskjell?

Felleskapets betydning

Fortellingene kommer fra hele Troms og Finnmark. Fortellinger om mobbing og utenforskap Hvilke felleskap velger du selv og hvilke felleskap velges av din tilhørighet til familien, til bygda, til byen, til barnehagegruppa eller til klassen din? Den klassen som du tilfeldigvis plasseres i blir den gruppa av elever, foreldre og lærere som skal danne grunnlaget for din trygghet og tilhørighet gjennom hele oppveksten. Den oppveksten som skal vare livet ut. Det er her, i dette felleskapet, i barnegruppa sammen med de ansatte i barnehagen, i klasserommet sammen med ansatte på skolen, på bygda eller i byen sammen med foreldrene etter skoletid, at gruppeprosessene stadig er i endring, og det er her vi alle har en mulighet til å gjøre betydningsfulle og bevisste handlinger i å minimere utenforskap.

Hva er dine opplevelser i de ulike sosiale fellesskap der du beveger deg i løpet av en uke?

- Inviteres du til å sitte sammen med noen i pausene?
- Er det noen som sender deg en melding for å spørre hvor du er blitt av dersom du ikke møter opp?
- Er du en av de som bruker matpausen til å sitte på do, slik at det ikke er så synlig at du ikke har noen å være sammen med?

Storefri © Marius Henriksen, Distr. Strandcomics.no

Bygdedyret som bestemmer hvem som er innenfor og utenfor

Vi vet at lokal kultur og kulturelt mangfold har stor betydning, og i våre workshops og på foreldremøter inviterer vi derfor til en refleksjon knyttet til lokal kultur på stedet vi er. Sammen problematiserer vi hvordan bygdedyret kan få betydning for mulighetene til barn og unge i barnehager og skoler. Bygdedyret som en samlebetegnelse og et bilde på den sladder, de merkelappene og det stempelet noen familier i bygda eller byen har fått. Det kan være negative fortellinger om familier som går i arv, og disse får betydning for barn og unge i dag. Betydning gjennom de forventningene som blir stilt til dem, om hvem de er og hva de kan, og kanskje aller helst om hva de ikke kan og hva man ikke kan forvente av dem. Slike negative fortellinger kan være med på å frata barn og unge muligheter.

- **Hvilke bygdedyr kjenner du? Hvilken rolle har du i forhold til bygdedyret?**

Voksen- krenkelseser

Vår statistikk viser at **19** henvendelser (9%) omhandler voksenkrenkelseser, og vurderes og håndteres etter Opplæringslovens § 9a-5: «Skjerpa aktivitetsplikt dersom ein som arbeider på skolen, krenkjer ein elev». I tillegg møter vi problematikken i andre saker. I mange av fortellingene vi hører, handler det om voksne som på en eller annen måte ender opp med å krenke barn og unge, både gjennom det de unngår å gjøre og gjennom aktive handlinger. Det kan være ansatte og foreldre som ikke ser at barn og unge blir utestengt eller plaget, som ikke stopper negative handlinger og krenkende språkbruk, som himler med øynene eller trekker oppgitt på skuldrene når et barn, eller en ungdom, «nok en gang» gjør ting det ikke skulle ha gjort, eller som uttrykker tilfredshet når et spesielt barn/ungdom ikke er til stede i barnehagen eller skolen den dagen. Gjennom slike handlinger eller mangel på handlinger, legger voksne til rette for at barn blir, eller kan bli plaget i hverdagen.

I møter med ansatte i barnehager og skoler, stiller ombudene spørsmål om hva voksenkrenkelseser er, og vi får alltid mange eksempler på det, som for eksempel:

- **Bruk av negativt kroppsspråk, for eksempel himling med øynene**
- **Fysisk, ta tak i barna**
- **Kjefte på barnet framfor andre/alene**
- **Negativ prat over hodet på barnet om barnet/familien**

Det at vi får mange eksempler på voksenkrenkelseser kan bety at dette er noe ansatte jobber aktivt med å forhindre. Samtidig uttrykker de ansatte at det kan være vanskelig å si ifra til kollegaer om at deres handlinger ikke er bra. Ombudene anbefaler at temaet voksenkrenkelseser problematiseres sammen med foreldre og ansatte, hvilken betydning det får, og hvordan man kan unngå at det skjer.

OmnimodelLEN

- Fellesskap i praksis

«Jeg vil at de voksne skal styre felles aktiviteter slik at vi glemmer «å vakte på hverandre.» - sitat fra elev i 8.klasse.

Ombudene opplever at mange barnehager, skoler og fritidsaktører ønsker å skape et trygt og godt lærings- og oppvekstmiljø. Likevel ser vi at andelen barn og unge som rapporterer at de opplever krenkelser, mobbing og utenforskap er stabilt. Utenforskap er et stort samfunnsproblem. For noen starter dette allerede i barnehagen.

Vi ser behovet for at alle har en mest mulig felles forståelse av de utfordringene og hindringene barn og unge møter i sin hverdag.

- **Hvordan forstår vi det når barn faller ut av fellesskapet?**
- **Hvordan forstår vi det når barn utsettes for mobbeatferd?**
- **Er det forskjell på å være en mobber og det å drive med mobbeatferd?**

OmnimodelLEN skal være en veileder og et veikart i arbeidet med å utføre et systematisk, kontinuerlig og målrettet arbeid for å gi barn og unge trygge og gode oppvekstmiljøer. Modellen skal ruste voksne i ulike roller til å gjøre denne jobben på en best mulig måte hver dag, hver time og hvert minutt.

Foto: Unsplash.com

For å bidra til et felles løft på dette området, har ombudene bidratt i utviklingen av OmnimodelLEN. Omni betyr altomfattende, noe som gjelder alle, og innenfor oppvekstområdet er dette svært beskrivende. Skal vi lykkes med å snu den negative trenden i samfunnet vårt der flere og flere unge opplever skolevegning, utenforskap, mobbing og psykisk uhelse, må alle bidra.

OmnimodelLEN skal hjelpe voksne som foreldre, trenere, ansatte i barnehage og skole og alle andre voksne rundt barn og unge til å forstå sammenhengene og hvordan de kan bidra konstruktivt og støttende for å bygge gode og trygge fellesskaper der alle opplever å høre til.

Mer informasjon om OmnimodelLEN finner du på: <https://omnimodelLEN.no/>

Forståelse

Hjelp til å forstå hvordan kulturen i et oppvekstmiljø virker og påvirker. Hva er det som skjer i en gruppe når det oppstår normbrytende atferd, uønsket atferd og mobbeatferd?

Regelverk

Hjelp til å forstå regelverket som ligger til grunn for barn og unges rett til å ha trygge og gode barnehage-, skole- og oppvekstmiljøer.

Handlinger

Hjelp til å skape felles forståelse, strategier og handlinger i arbeidet med trygge og gode barnehage-, skole- og oppvekstmiljøer.

Voksenrollen

Hjelp til å forstå hvordan voksenrollen påvirker barn og unges rett til trygge og gode barnehage-, skole- og oppvekstmiljøer.

Barnehage

- Å være tett på eller for tett på

Ombudene får hver måned henvendelser fra barnehager som ønsker kompetansefremmende bidrag knyttet til læringsmiljø for ansatte og foreldre. Samtidig registrerer vi at det ikke er mange henvendelser om utrygt læringsmiljø fra barnehagen. Hva kan dette skyldes? Er det ikke mobbing i barnehagen, og er alle barn trygge der? Mobbeombudene ser flere ting, det ene er at mange barnehager jobber godt med relasjonsarbeid, og relasjoner har et stort fokus i barnehagepedagogikken. Samtidig ser vi at det er barnehager som allerede jobber godt, og som har god kapasitet som kontakter oss. Målet til mobbeombudene er derfor å nå ut også til de barnehagene som opplever å ikke ha kapasitet til kompetanseheving i hverdagen, og til dette trenger vi barnehageeiere og ledesers hjelp.

I motsetning til skolen, så er foreldrene tett på de ansatte i barnehagen, og de aller fleste foreldre har daglig kontakt med de ansatte. De snakker om hvordan barnet har hatt det, og får daglige oppdateringer. Det er tett kontakt. Samtidig skal barnehagene være oppmerksomme på at når relasjonene blir så tette, kan det noen ganger bli vanskeligere å ta opp vanskelige ting. Foreldrene kan være redde for at de eller barnet deres skal bli utsatte hvis de sier ifra om ting de ikke er fornøyde med. De kan være redde for at "vennskapet" deres med barnehagen skal bli ødelagt.

Barne-
hage

Grunn-
skole

Videre-
gående

Grunnskole

- Regler og nulltoleranse

I møter med ansatte i skoler, og spesielt ungdomsskoler, hører vi ofte fortellinger om unge som bryter regler. Lærerne bruker mye tid på å få ungdommene til å kle av seg ytterjakkene når de er inne, til å ta av seg hetta, capsen eller lua, og de fortviler over at det går mye tid til dette. Det kan fort gå ti-femten minutter av hver time til disse diskusjonene. Når vi hører disse fortellingene, spør vi: «Hva skjer hvis dere ikke bruker tid på det?». Ombudene erfarer at nettopp denne diskusjonen er et uttrykk for motstand fra elevene, både til de ansattes autoritet, men også til reglene. Ombudene oppfordrer alle klasser og skoler om å drøfte skolens ordensregler, og sikre at elevene har en god medvirkning i utarbeidelse av disse. Kanskje er dunjakka, hettejakken eller lua det som skal til for å skape trygghet i klasserommet for den enkelte elev. Som Frode Grytten skriver:

Frode Grytten
@FrodeGrytten

Gut (16) har forskansa seg i ein hettegensar. Situasjonen har vore fastlåst i to-tre år. Dei får inn mat og drikke, men guten kjem ikkje ut.

[Translate Tweet](#)

11:40 AM · Nov 30, 2012 · Twitter for iPhone

Hvilke handlinger finnes bak de gode ordene? - «De svarer rett, men gjør det ikke.»

Altfor ofte ser ombudene at tiltak i skolemiljø saker ser fine ut på papiret. Det er enighet om at tiltakene er bra for å kunne løse utfordringene. Hva når tiltakene ikke gjennomføres etter intensjonene? Ombudene mener at svikt i gjennomføringen av planlagte tiltak må få konsekvenser for skolen som har ansvar for dette, og etterlyser ei mer håndfast håndtering også fra Statsforvalteren som har mulighet til å gi døgnmulkt til kommuner som ikke sikrer gjennomføring av aktivitetsplikten, jf. Opplæringsloven kap.9A.

Videregående opplæring

- å finne mot til å si ifra

Ombudet opplever å bli svært godt mottatt av elever, elevråd, skoleledere, elevrådskontakter og ansatte ved alle skolebesøk. Ombudet har i tidligere årsrapporter anbefalt at skolene fokuserer på arbeidet med helse, trivsel og læring også i kantina. Det er gledelig å oppleve at alle videregående skoler i Troms nå har fått eierskap til egen kantinedrift. Her ligger et stort potensial som kan benyttes enda bedre i arbeidet med å minimere utenforskap.

Etter tilstedeværelse på skoler opplever ombudet at elever tar kontakt for råd og veiledning. Det kan synes som at elever som tidligere ikke turte å be om hjelp, eller hadde gitt opp håpet om at noen kunne hjelpe, finner nytt mot til å be om hjelp.

Ombudets konkrete anbefalinger til alle ansatte er at de aktivt bruker det daglige handlingsrommet de har i møte med elevene for å bygge relasjoner til dem. Og at de ansatte jevnlig spør elevene om hva mer de kan gjøre for at de skal ha tillit til å fortelle og be om hjelp dersom de opplever å ikke ha det trygt og godt på skolen.

Ombudet opplever at systematikken rundt elevmedvirkningen stadig blir bedre, og flere skoler satser aktivt på å styrke elevrådskontaktens rolle. De årlige elevrådskonferansene som arrangeres i samarbeid med Utdanningsetaten, EO og UFR gir et betydelig løft i opplæringen av elevdemokratiet.

Elev- og lærlingombudet registrerer at fylkestinget har gjort et vedtak om å etablere lærlingråd i saksnr. 106/22, og ser frem til at dette effektueres. Ombudet opplever at lærlinger tar kontakt på bakgrunn av mangelfull veiledning og utydelige opplæringsplaner, noe som skaper utrygghet gjennom opplæringen helt fram til fagprøver. Ombudet erfarer at overgangen fra å være elev til å bli lærling kan være utfordrende, spesielt for sårbare elever, og det oppfordres til at lærebedrifter og opplæringskontor får kjennskap til elevers utfordringer så tidlig som mulig slik at opplæringen i bedrift kan tilpasses

Elev- og lærling- og Mobbeombudenes tanker etter skoleåret 2021/2022:

Oppfølging av årsrapporten for elev- lærling og mobbeombud 2021 ble gjort i fylkestinget under sak 96/22. Vi følger opp med to konkrete bemerkninger/ forslag

1. Er informasjon til elever, lærlinger og foresatte tilgjengelig i et brukervennlig språk?

Elever og lærlinger tar kontakt med ombudene pga. at de ikke finner frem til, eller forstår, informasjonen på fylkeskommunens hjemmesider. Hvordan kan informasjonen tilpasses bedre i et brukervennlig språk? Vårt forslag er at det opprettes en arbeidsgruppe der også elever og lærlinger deltar for å gjennomgå og videreutvikle fylkeskommunens hjemmesider for mer brukervennlig informasjon tilpasset denne målgruppen.

2. Hvordan sikres en god overgang for elevene fra skole til lærebedrifter?

I sitt svar kommenterer fylkesråden hvilket arbeid som gjøres i skolene, men nevner ikke lærebedriftene. I arbeidet med overgangene fra skole til lærebedriftene, må bedriftene få tilstrekkelig og korrekt informasjon om lærlingene, og spesielt knyttet til sårbare elever. Det kan eksempelvis være elever med psykiske uhelse, elever med manglende språkkompetanse, som møter store utfordringer når de kommer til en lærebedrift som ikke er godt nok forberedt for å tilrettelegge. Systemet må sikre at lærebedriftene får god nok informasjon i forkant av opplæringstid.

Vi ser:

Gjennom året som er gått, ser ombudene at opplevelsen av utenforskap er noe som går igjen i flere av sakene våre, og at det er en sammenheng mellom utenforskap, mobbeproblematikk og ufrivillig skolefravær (skolevegring). Mange barn og unge kvier seg for å si ifra fordi de er redde for å bli kalt Snitch (tyster) og for at det skal bli verre om de sier ifra. I enkelte miljø synes det som om kulturen er at det som er vanskelig skal holdes innenfor familien.

Ombudene ser også at det er store variasjoner fra skole til skole i forståelse og håndtering av utenforskap og mobbeproblematikk. De svarer rett og utarbeider tiltak, men følger ikke opp med konkrete handlinger (som vi skriver om på side 10). Vi ser at problemformuleringer og tiltak ikke er konkrete nok i aktivitetsplaner, og dermed gis ikke ansatte muligheten til å følge opp og håndtere saker på en god måte. Ofte ser vi at skolene svikter når det kommer til å sikre lik forståelse mellom begge parter, og at barn og foresatte ikke gis mulighet til reell medvirkning i utarbeidelse av planer

Ombudene opplever at læringsmiljøer fortsatt er preget av at ansatte og foreldre har et individfokus framfor å se på hva som skjer i relasjoner mellom barn/unge og voksne som møtes i et fellesskap. Det snakkes fortsatt om mobbere og ikke mobbeadferd, noe vi har problematisert i kapitlet «Utenforskap og fellesskapets betydning». Vi hører altfor ofte fra både ansatte og foreldre at «de foreldre som virkelig burde hørt dette, er ikke her», og vi stiller da spørsmål

ved hva det er som bidrar til at ikke alle foreldre er til stede på foreldremøtene. Hva mer kan barnehagene, skolene, skolemiljøutvalg - SMU, samarbeidsutvalg (SU) og Foreldreutvalg (FAU) gjøre for å avholde inkluderende foreldremøter?

Ombudene ser at ustabilitet i personalgrupper i barnehager og skoler, i tillegg til knappe rammer/ressurser, får betydning for og fører med seg uro, i barn og unges læringsmiljø. Ombudene ser at det er store variasjoner i kombinasjon av kompetanse og antallet voksne til stede, og vi ser at skolene behøver komplementær kompetanse, og at elever også har tilgang på ansatte som ikke skal vurdere dem, f.eks. miljøarbeidere. Eventuelt kan vi ta noen skritt tilbake i tid, da barnehagens og skolens ansatte også besto av kjøkkenansatte og vaktmestere/driftsteknikere som en del av barnehage- og skolehverdagen. Ombudene ser at utfordringene kommer de gangene det er svikt i informasjonen ved overganger for sårbare barn/elever, både i overgangene fra hjem til barnehage, til grunnskole og videre til videregående opplæring, og fra elev til lærling.

Vi ser også:

Ombudene opplever også at det skjer mye godt og positivt arbeid rundt i fylket vårt. Ombudene merker en positiv dreining blant ansatte og foresatte i forståelsen av å trygge fellesskap for egne barn, unge og medelever. Vi deltar i møter med ansatte og foreldre som ønsker å bidra til en positiv endring, og også med en handling der de selv bidrar. Vi ser en positiv effekt av foreldre og vokseninvolvering på en klok måte både i barnehager og skoler. Ombudene registrerer at mange benytter seg av muligheten å si ifra og spørre om råd. Vi erfarer at ansatte og foreldre ønsker kompetanseheving knyttet til hva de kan gjøre for å forebygge og håndtere utenforskap. Ombudene erfarer at mange gode elevråd gjør en betydningsfull innsats på egne skoler i arbeidet med inkludering og fellesskap.

Ombudene opplever at flere skoler er bevisste på at elever skal ha tilgang på ressurspersoner som ikke skal være med i en vurderingssituasjon, f.eks. er det ansatt flere miljøarbeidere, og flere elevrådskontakter ved videregående skoler er ikke lærere elevene.

Når lærlinger og lære kandidater har behov for hjelp, opplever ombudet et godt samarbeid med lærebedrifter, og flere tar kontakt for råd/ veiledning i forbindelse med bekymringer rundt lærlingens psykiske helse, og for å sikre en god prosess for lærlingen i forbindelse med heving av lærekontrakter. Fylkeskommunen bør vurdere å innføre en rutine om at lærlinger/ lære kandidater ikke skal stå alene i en hevingsprosess, men alltid tilbys bistand fra elev- og lærlingombudet i forbindelse med heving av lærekontrakt.

OMBUDENES ANBEFALINGER

1) Barnehage- og skoleeier må sikre analysekompetanse med et helhetlig blikk for håndtering av utenforskap, trakassering og mobbing (se kapitlet om OMNI-modellen). En måte å sikre dette på er gjennom ressursteam/beredskapsteam med kompetanse som er tilgjengelig når uønskede hendelser oppstår.

2) Sikre barn og unges reelle medvirkning gjennom systematisk opplæring og utøvelse av medvirkning i praksis: Styrk elevrådkontaktens rolle.

3) Styrk samarbeidet mellom barnehage/skole og hjem gjennom å aktivt involvere barn, unge og foreldrene i arbeidet med å bygge felleskap. Her har de ulike samarbeidsutvalgene mulighet til å ta ansvar.

4) Effektuer fylkestingsvedtak 106/22 om å etablere lærlingråd

A photograph of three people (two women and one man) standing outdoors in a park-like setting with trees in the background. They are all wearing blue jackets and patterned gloves. They are holding a large white sign that reads "OMBUDENES ANBEFALINGER" in green, bold, sans-serif capital letters. The sign is held by the two women on the left and the man on the right. The woman in the middle is also holding the sign. The background is slightly blurred, showing green and yellow foliage.

**OMBUDENES
ANBEFALINGER**

ANALYSEROMMET

Lytte

Anerkjenne

Handle

Håndtering av læringsmiljøsaker får ulikt utfall, og for å lykkes best mulig vil ombudene først og fremst repetere viktigheten av å starte arbeidet gjennom å **LYTTE** til og **ANERKJENNE** barnet/ ungdommens subjektive opplevelse av sin egen situasjon.

Etter at du er blitt kjent med og har forstått problemet barnet/ungdommen står i, må du reflektere og analysere deg frem til mulige tiltak og ulike veier frem mot målet om å skape en bedre barnehage/opplæringshverdag for dem.

Bruk tid i denne fasen, og still gode spørsmål!

Hva ser du?

Hvordan tolker du det du ser?

Hva gjør du med det?

ANALYSEROMMET

- Hva vet vi?
- Vurdere anvendelse av lover og regler
- Hvordan skal vi finne ut det vi trenger å vite?
- Hvem skal involveres i dette arbeidet?
- Hvordan skal vi sikre god dialog med barn, foreldre og andre involverte?
- Hvem skal lede arbeidet?
- Trenger vi støtte/veiledning?
- Annet

Ombudene gjentar budskapet om å konkretisere problem, tiltak og mål med et helhetlig blikk for barnet/ ungdommen. Det helhetlige blikket får du gjennom å bruke tid i analysefasen, stille gode spørsmål, analysere og systematisere svarene. Da vil utfordringene sees i et helhetsperspektiv, og en har større muligheter for å treffe med tiltak. Vi anbefaler at denne delen av arbeidet tas inn i et eget «analyserom»:

Erfaringer fra analyserommet

I likhet med året før, erfarer ombudene at kunnskapen om å avdekke mobbing gradvis øker blant ansatte. Vi har opplevd en økning i henvendelser om deltakelse sammen med ansatte i refleksjoner om forståelse av utfordringene (avdekking) og drøfting av konkrete tiltak (håndtering).

Gjennom det siste året har ombudene deltatt i 41 analyserom. Vi erfarer at vi i disse analyserommene har bidratt til at ansatte har klart å se fastlåste situasjoner ut fra et nytt perspek-

tiv, og har klart å identifisere både hvilken kompetanse egen barnehage eller skole sitter på, og hva som mangler.

Ombudene opplever at vi kan møtes med litt skepsis og motstand i det første møtet, men at vi gjennom dialog og veiledning klarer å bli gode sparringspartnere i analyserommet. Vi er ikke opptatte av å komme med fasiten, men å finne gode løsninger som er til barnets/ungdommen beste ut fra de rammebetingelsene som finnes i den enkelte barnehage, skole og lærebedrift.

SJEKKLISTE FOR AKTIVITETSPLAN

Ombudene forutsetter at alle vurderinger som gjøres i arbeidet med aktivitetsplanen tar utgangspunkt i ei vurdering av hva som er best for barnet (jf. barnekonvensjonen artikkel 3):

- Er barn/foreldre hørt?
- Har barn/foreldre medvirket i arbeidet med planen?
- Er barnets beste beskrevet?
- Hvordan har skolen forstått og beskrevet elevens subjektive opplevelse?
- Er problemet som skal løses beskrevet på en god, tydelig og forståelig måte for alle parter?
- Er tiltakene konkrete og målbare på tre områder?
 - o Område 1 – tiltak som ivaretar den som er utsatt
 - o Område 2 – tiltak som ivaretar den/de som utfører mobbeadferd
 - o Område 3 – tiltak som viser hvordan man ivaretar og gjenoppretter et godt klasse- / skolemiljø
- Er det en tydelig tidsplan for gjennomføring og evaluering av tiltakene.
- Går det tydelig frem hvem som har ansvar for tiltaket
- Er oppfølgingen av tiltakene kvalitetssikret på en god måte?
- Er dialogen/samarbeidet mellom skole og hjem så god at den fremmer elevens helse, trivsel og læring?

OMBUDSTJENESTEN I TROMS OG FINNMARK – VEIEN VIDERE

Ombudstjenesten og to nye fylker

Fra 2024 vil Troms og Finnmark igjen være to fylker, og ombudene er spente på organiseringen og veien videre. Per i dag er vi to mobbeombud og et elev- og lærlingombud som sammen utgjør et team, organisert under fylkestinget. Som team opplever vi å ha erfaring og fagkunnskap lett tilgjengelig rundt komplekse problemstillinger. Gjennom 5 år har vi bygd opp en ombudstjeneste som er tilpasset vår region. Erfaringer fra daglig arbeid viser at vi har behov for støttepersoner og kollegaer med kunnskap og forståelse i forvaltningen av ombudsrollen. Tjenesten er svært sårbar ved fravær, og for fremtiden må det bygges en robust tjeneste som ivaretar tillit til og uavhengighet for ombudstjenesten.

Ombudene har startet en dialog med organisasjonsutvalget for fellessaker og med prosjektledelse for oppdelingsprosessen, om framtidig organisering.

“Jeg er mattelærer -
snakk med rådgiveren
dersom du ikke trives
på skolen”

“Lat som om du er
opptatt i telefonen, eller
chatte på mobilen - da
er det ikke så synlig at
du ikke har noen å være
sammen med”

(råd fra lærer til elev som ikke har
noen å være sammen med)

(en fortelling om barns kjøpekraft)

“Jeg har kjøpt meg
bodyguards for
friminuttene”

(gutt xx år)

